

FORMÁDI KATALIN¹ – HUNYADI ZSUZSA² –KOPPÁNY KRISZTIÁN³ – NÉMETH SZILÁRD⁴ – SOLT KATALIN⁵ – ZSIGMOND SZÁVA⁶

Játék, szórakozás, élmény – avagy a Pápai Játékfesztivál

Absztrakt

A tanulmány célja a Pápai Játékfesztivál társadalmi és gazdasági hatásainak elemzése, bemutatása esettanulmány formában. Az esettanulmány szerkezete öt részre tagolódik: a fesztivál általános bemutatása, a látogatói kérdőíves vizsgálat elemzése, a lakossági kérdőíves vizsgálat elemzése, a fesztivál gazdasági hatásainak bemutatása, valamint a jövőbeli fejlesztési irányok.

Az esettanulmány szekunder és primer adatgyűjtésen alapul, amely a Budapesti Gazdasági Egyetemen 2017-ben kezdődött EFOP-3.6.1-16-2016-00012 kódszámú „*Innovatív megoldásokkal Zala megye K+F+I tevékenysége hatékonyságának növelésért*” című Európai Unió finanszírozású projekt keretében a Fesztiválgazdaságtani Kutatócsoport együttműködésében valósult meg.

Kulcsszavak: Pápai játékfesztivál, játékfesztivál, gyerekfesztivál, fesztiválok társadalmi és gazdasági hatása

¹ Pannon Egyetem, Marketing Intézeti Tanszék, egyetemi docens formadi.katalin@gtk.uni-pannon.hu

² Budapesti Gazdasági Egyetem, tudományos munkatárs, hunya322@gmail.com

³ Széchenyi István Egyetem, Nemzetközi és Elméleti Gazdaságtan Tanszék, egyetemi docens koppanyak@sze.hu
Budapesti Gazdasági Egyetem, tudományos főmunkatárs, koppany.krisztian@uni-bge.hu

⁴ Budapesti Gazdasági Egyetem, Menedzsment Tanszék, főiskolai docens nemeth.szilard@uni-bge.hu

⁵ Budapesti Gazdasági Egyetem, professor emerita, solt.katalin@uni-bge.hu

⁶ Budapesti Gazdasági Egyetem, Menedzsment Tanszék, adjunktus zsigmond.szava@uni-bge.hu

1. A Pápai Játékfesztivál bemutatása

Az 1989-ben újtára indult programsorozat, amely az elmúlt évtizedek során a Közép-Dunántúli régió legnépszerűbb kulturális-turisztikai eseményévé nőtte ki magát, célul tűzte ki, hogy a játék eszközeivel teremti meg a közös Európát (<https://www.papaijatekfesztival.hu/>; Borbély 2001). Az 1991-ben még politikai eseményként számontartott rendezvényre eleinte abban a laktanyában került sor, ahonnan elsőként vonultak ki a szovjet csapatok (veol.hu). A fesztivál filozófiája azonban azóta sem változott: változatos programokkal, a játék örömét középpontba helyezve, a játék összekötő szerepét hangsúlyozva nyújt szórakozási és kikapcsolódási lehetőséget elsősorban gyermekeknek és családoknak, de bárki megtalálhatja az érdeklődési köréhez illeszkedő programot.

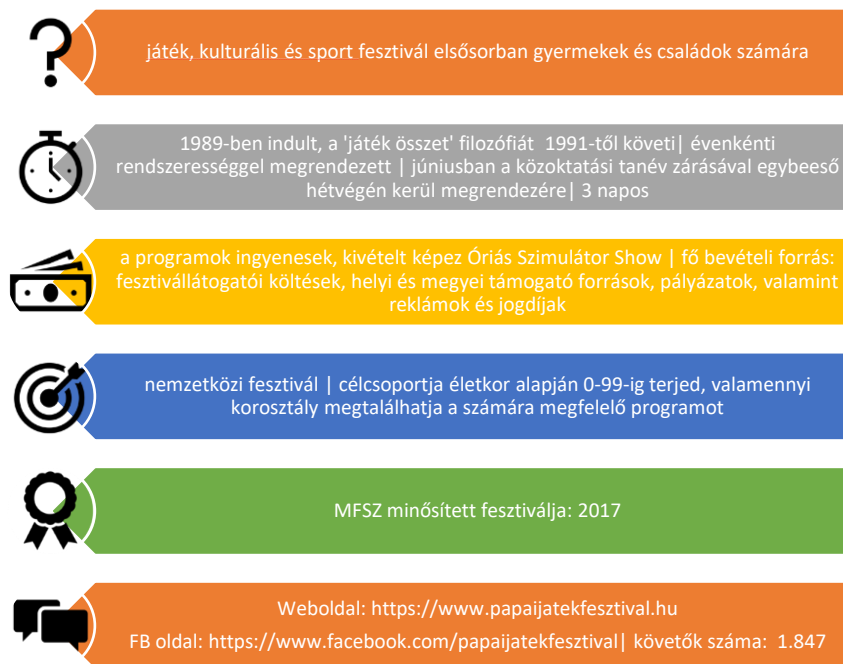
Az eseményre rendszerint június közepén, a közoktatási tanév utolsó napján, valamint a hozzá kapcsolódó hétvégén kerül sor. A háromnapos program alatt változatos helyszíneken, széles skálán mozgó programsorozattal várják az érdeklődőket. A programok között megtalálhatók a sport-, és kulturális rendezvények, kiállítások, játszóházak, kreatív és kézműves foglalkozást kínáló műhelyek, vásári formátumú kézműves vásárok és koncertek. A program keretes szerkezetű: a nyitóprogram rendszeresen a fiatalabb korosztálynak szóló koncerttel kezdődik péntek este, míg a program a középkorosztály ízléséhez igazodó koncerttel zárul vasárnap.

Mint az a fesztiválminősítési dokumentumban is szerepel, a Pápai Játékfesztivál különleges szerepet tölt be a magyar fesztiváleben, mivel tematikája – játék köré szerveződő programok – kevés más fesztivál esetében figyelhető meg. Az *„alapötlet, a célkitűzés, hogy a gyerekeknek és a családoknak tartalmas együttlétet biztosítsanak, miközben a gyerekek kreativitását, ügyességét kívánja fejleszteni, és a virtuális valóság helyett, a valódi világban szeretné a közös játszás élményét adni”* egyedülálló és kívánatos kezdeményezés (<http://www.fesztivalregisztracio.hu/>).

1.1. Fesztivál jellemzői

Az alábbiakban a Pápai Játékfesztivál jellemzőit mutatjuk be az 2. ábrán keresztül, amelynek struktúrája illeszkedik az alábbi felsoroláshoz: (1) a fesztivál típusa, (2) a fesztivállal kapcsolatos időbeli horizontok, (3) a fesztivál üzleti modellje, (4) a fesztivál célcsoportja, (5) a fesztivál minősítései és (6) elérhetőségei.

1. ábra: A Pápai Játékfesztivál jellemzői

Forrás: Saját ábra

2. A látogatói megkérdezés eredményei

2.1. Módszertani háttér

A fesztivál látogatóinak összetételét, főbb demográfiai jellemzőit, azaz nemét, életkorát, iskolai végzettségét és lakóhelyét kétféleképpen is mértük a fesztivál ideje alatt. Amellett, hogy a közönség számára készített, a fesztivállal kapcsolatos véleményeket feltáró „közönség” kérdőíven szerepeltek ezek a fontosabb demográfiai adatok, egy külön „demográfiai” kérdőívvel is dolgoztunk, melyek sok embertől, gyorsan lekérdezhetők, és csak ezeket a demográfiai adatokat tartalmazta. Így elértük, hogy a fontos alapinformációk a látogatók nagy számáról álljanak rendelkezésre.

Összesen 645 demográfiai kérdőív készült el, szemben a hosszabb, közönség kérdőív 445 számával. Mivel feltételeztük, hogy a válaszoló kedv nem egyenletesen oszlik meg pl. a férfiak és nők, vagy az iskolázottabbak és a kevésbé iskolázottak, az idősebbek és a fiatalok között, evvel a dupla méréses módszerrel szándékoztunk ellensúlyozni a minta várható torzulását. Feltételezésünk részben beigazolódott; míg a nemek között nem volt eltérés, a nő-férfi arány mindkét esetben 63%-37% volt, addig az iskolázottságban nagyobb különbségeket találtunk. A felsőfokú végzettségűek többen voltak a válaszolni hajlandók között, mint amit a demográfiai

gyorsteszt eredménye mutat (33% szemben a 28%-kal). Az életkor szempontjából is eltéréseket találtunk: többen voltak a 45 év felettek körében a véleményüket kifejtők (34% vs. 23%). Apróbb különbségeket találtunk abban is, hogy milyen távolságról érkezett a közönség Páparára. Ezeket az eltéréseket súlyozásos módszerrel korrigáltuk, melynek során a 645 „demográfiai” kérdőív kor, iskolai végzettség és a lakóhely távolságára vonatkozó arányait vetítettük rá a 445 „közönség” kérdőívre válaszolóira. A súlyozás miatt így az eltérő életkor, iskolai végzettség, illetve a lakóhely Pápától mért távolsága nem torzítja az eredményeket.

445 fős minta elemzésénél a statisztikai hibahatár (95%-os megbízhatósági szint mellett), az egyes kérdések válaszainak megoszlásától függően, különböző mértékű, 2-5% közötti lehet. Ez azt jelenti, hogy az eredmények max.± 5% között ingadozhatnak, ennyivel térhetnek el a valóságos arányoktól. Tehát, ha a mért adatunk valahol pl. 30% eredményt mutat, akkor 100 különböző mintából 95 esetben az eredmény 25%-35% közé esne

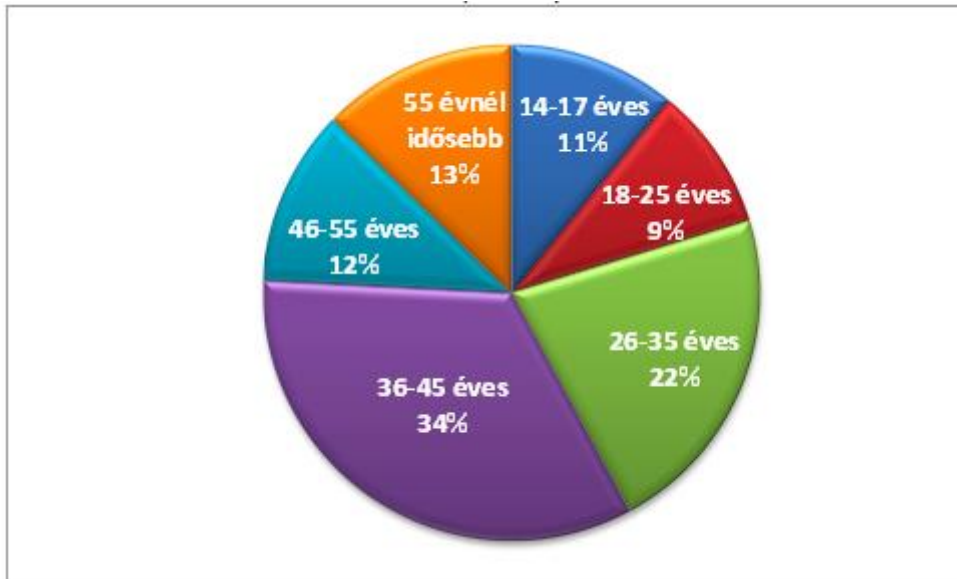
2.2. A fesztivál közönség összetétele, demográfiai jellemzői

A fesztivál látogatók 63%-a nő, 37%-a a férfi. A nők túlsúlya azzal magyarázható, hogy egyrészt, a nők általában nagyobb arányban járnak fesztiválokra, mint a férfiak (kivéve a gasztronómiai, így például a bor, sör, pálinka fesztiválokat), másrészt, feltehetően inkább a nők vállalkoznak arra, hogy a gyerekeikkel, unokáikkal felkeressenek egy-egy családi rendezvényt. A 14 év feletti közönség átlagos életkora 38 év. A 14-25 év közöttiek aránya 20%, a 26-45 éveseké 56%. Minden negyedik látogató pedig 45 évnél idősebb (*3. számú ábra*).

Mivel a 14 év alatti fesztivállátogatási szokásaira és arányukra vonatkozóan a kísérőiktől szerzett információkra támaszkodhatunk: a fesztiválra látogatók fele érkezett 14 év alatti gyerekekkel, egynegyedük egy, 17 százalékuk két gyermekkel és közel 10% három vagy annál több fiatalkorúval.

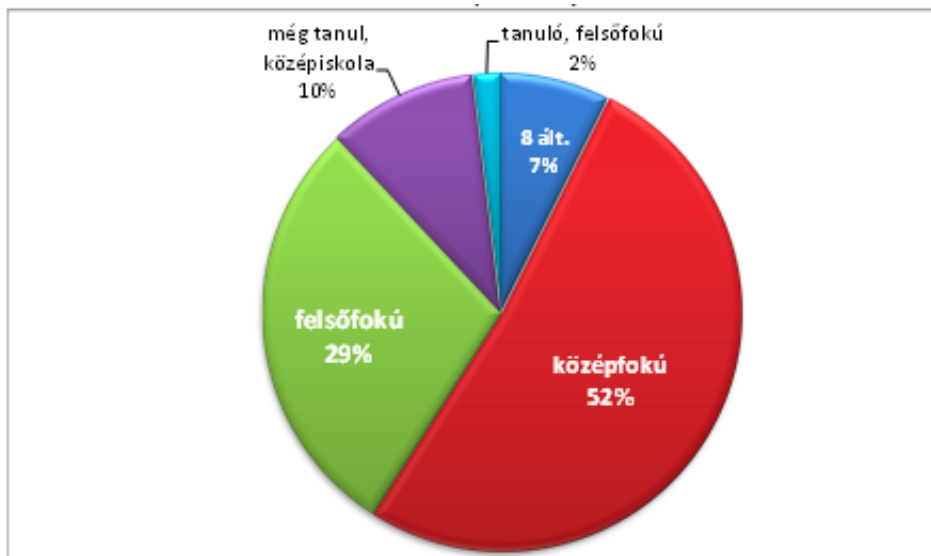
A jellemző iskolai végzettség az érettségi, a közönség fele végzett valamilyen középiskolát, és 10% még jelenleg is középszintű iskolában tanul. A diplomások aránya a még felsőfokú tanulmányokat végzőkkel együtt közel egyharmad (29, illetve 2 százalék). A legfeljebb 8 osztályos alapfokú végzettség, a közönség mindössze 7%-ra jellemző.

2. ábra: A Pápai Játékfesztivál látogatóinak életkori megoszlása (n=441)

Forrás: Saját ábra

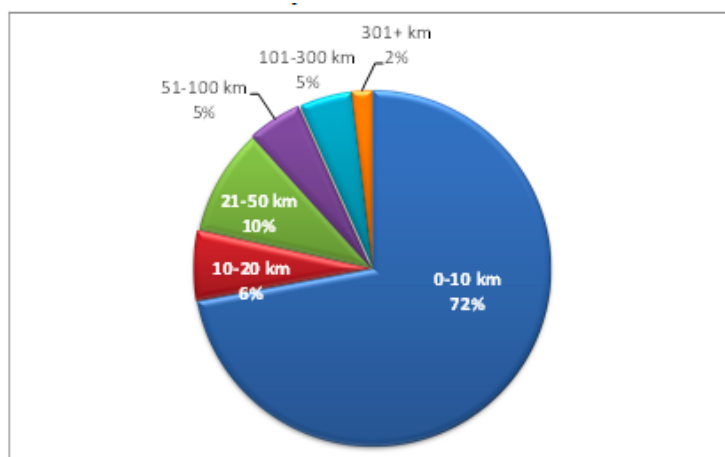
3. ábra: A helyi és nem helyi közönség életkor szerinti összetétele (n=331)

Forrás: Saját ábra

A Játékfesztiválon a pápaiak aránya 70-80% közötti, ugyanakkor a Veszprém megyeiek aránya 86%. Győr-Moson-Sopron megyéből 4-5% érkezett, Vas megyéből 2-3%, a Budapestiek 3%-kal vannak jelen, a többi megye 0 és 2% százalék közötti aránnyal képviselteti magát. A határon túlról érkezők aránya 2% körüli, amelyet alacsonynak ítélnénk annak tükrében, hogy a fesztivált nemzetközi fesztiválként tartják számon. A közönség 70%-a állította, hogy „itt lakik”, de ha a 20 km-es vonzaskörzetből érkezetteket is helyi lakosnak tekintjük, akkor a közönség közel 80%-a pápai ill. vonzaskörzetéből valók. A valamivel távolabbról (20-50 km) érkezők aránya 10% körüli, csak úgy, mint az 50 km-nél távolabbról érkezőké. Az átlagos távolság 34 km.

4. ábra: A látogatók lakóhelyének távolsága

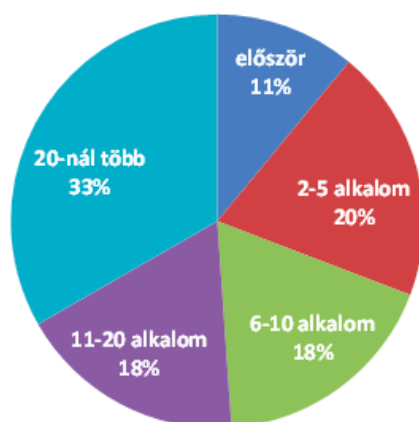

Forrás: Saját ábra

2.3. Fesztivál látogatási szokások, információ forrás

A közönség zöme (90%), nem először járt a fesztiválon. Kiemelendő, hogy a látogatók között van, egy közel egyharmadot kitevő olyan mag, akik már legalább húsz Játékfesztiválon jelen voltak. A 2018-ig megrendezett huszonnyolc fesztiválból a látogatói felmérésben résztvevők átlagosan 15 fesztiválon voltak jelen.

5. ábra: Hányadszor látogat el a Pápai Játékfesztiválra? (n=436)

Forrás: Saját ábra

A fesztivál látogatás gyakorisága, az életkor és a lakóhely – elvárható – szignifikáns kapcsolatot mutatnak: akik idősebbek többször voltak már a fesztiválon, a helyiek pedig kétszer olyan gyakran látogatják a fesztivált, mint a nem helyi lakosok: a pápaiak átlagosan 17-szer, a máshonnan érkezők átlagosan nyolcszor jártak már a fesztiválon (1. táblázat)

A fesztivál három napig tartott, csakúgy, mint a kérdőíves adatfelvétel. Minden megkérdezettől érdeklődtünk a felől, hogy mely napokon vesz vagy vett részt, illetve tervezi, hogy részt fog venni a fesztiválon. Így pl. a pénteki megkérdezettek a szombatra és vasárnapra vonatkozóan is nyilatkoztak, mint ahogy a szombati, illetve vasárnapi kérdés során is kiderült, részt vettek-e az előző nap(ko)n is a rendezvényen. Legtöbben, a közönség 88%-a számolt be arról, hogy szombaton részt vett, illetve tervezi, hogy részt fog venni a fesztiválon. Vasárnap valamivel kevesebben voltak (80%), és pénteken lehetett a legkisebb közönség: a megkérdezettek fele nyilatkozott úgy, hogy már az első napon is jelen volt. A közönség 42%-a mindhárom napon kilátogatott a fesztiválra, 35%-a két és 23% egy alkalommal. Átlagosan 2,1 napot töltöttek a megkérdezettek a rendezvényen. A helyi lakosok több napon (2,3) látogattak a rendezvényre, mint a nem helyi lakosok (1,8 nap).

A fesztiválról való tájékozódás zömében a korábbi tapasztalatok (37%), illetve a közösségi média (30%) alapján történt. A nem helyi lakosok a személyes információkból értesültek a legnagyobb arányban (39%), vagy jártak már korábban a rendezvényen (32%). A hagyományos médiát tekintve a plakát (15%) és a nyomtatott sajtó (12%) a leghatékonyabb információforrás. Ebben nincs jelentős különbség a helyi és a nem helyi közönség körében. Az

információ források hatékonyságát, az első látogatók válaszaik jobban érzékeltetik, mint a sokadszorra a Játékfesztiválra látogatóké, akiknél inkább az emlékeztető, figyelemfelhívó funkciót töltik be a reklámok (2. táblázat).

1. táblázat: *Életkor és látogatások száma közötti összefüggés (n=436)*

Demográfiai csoport	Hányadszor látogat a Játékfesztiválra?
Életkor	
14-17 éves	6
18-25 éves	8
26-35 éves	14
36-45 éves	15
46-55 éves	19
55 évnél idősebb	21
Lakóhely	
helyi lakos	17
nem helyi lakos	8
Összesen	15

Forrás: Saját szerkesztés

Az első alkalommal látogatók túlnyomó többsége, közel 60%-a szóbeszéd útján és 10-20 százaléka a Facebook oldal, illetve más internetes megjelenésen keresztül (is) értesült a rendezvényről. A klasszikus médiának kevés szerep jutott, a sajtót és a plakátot 5-6% említette, a rádiót és a televíziót pedig senki sem.

Általánosságban a fesztivállátogatók különféle okból járnak fesztiválra: van, aki elsősorban a változatos programokért, vagy valamilyen konkrét koncertért, előadásért, kiállításért, versenyért, bemutatóért (1), más jól szeretné érezni magát a barátaival, családjával (2), de olyan is akad, aki szeretne elmerülni a fesztivál hangulatban (3). A Játékfesztivál esetében nyolcféle indokból választották ki a megkérdezettek, azt a három legfontosabb szempontot, ami miatt a fesztiválra ellátogattak (3. táblázat).

2. táblázat: Honnan értesült a fesztiválról (2018)?⁷

Információ forrás	nem helyi lakosok (%)	helyi lakosok (%)	Teljes sokaság (%)
itt / a környéken lakik, tud róla	0	100	70
járt már korábban a fesztiválon	31	40	37
személyes ismerőstől, baráttól, rokontól hallott róla	39	8	18
nyomatott sajtóból	12	12	12
rádióból	0,8	0,3	0,5
televízióból	2	6	5
plakátról	12	16	15
a fesztivál saját honlapjáról, Facebook oldaláról	24	32	30
interneten egyéb módon látta (programajánló, online hirdetés, stb.)	28	24	26
épp a településen járt, „belecsöppent”	3	0	1

Forrás: Saját szerkesztés

3. táblázat: Mi vonzotta 2018-ban a Pápai Játékfesztiválra?

A fesztivállátogatás indoka	1. hely (%)	2. hely (%)	3. hely (%)	1.-3. hely összesen
A közös együttlét családdal, barátokkal.	26	25	17	68
Valamilyik konkrét koncert.	25	11	15	51
A fesztivál sokszínűsége, változatos programjai.	14	15	15	43
Játékváros a Várkertben.	20	14	8	42
Az atmoszféra, a különleges hangulat.	3	7	18	28
Az, hogy ingyenes szórakozási lehetőség.	5	9	14	27
A Fő tér játékkínálata.	3	10	6	20
„Maxold ki a bulit!”	2	3	5	10

Forrás: Saját szerkesztés

Legtöbb embert – a válaszolók kétharmadát – a családdal, a barátokkal való közös együttlét (is) vonzotta. Minden második megkérdezett valamelyik koncert miatt (is) kereste fel a rendezvényt, egynegyed számára ez volt az elsődleges vonzerő, és a másik egynegyed számára a második, vagy a harmadik szempont volt. A változatos, sokféle program ígérete és a

⁷ Mivel több választ is meg lehetett jelölni, a százalékok összege, meghaladja a 100%-ot.

Játékváros programjai a közönség 42-43%-a számára jelentett vonzerőt, de a játékokat a legfontosabb tényezőnek „csak” 20% említette. Az ingyenességnek is volt valamelyest szerepe: a válaszolók egynegyede számára ez volt az elsődleges vonzó tényező, ugyanakkor ezt csak 5% említette az első, azaz legfontosabb indokként. Az adatok szerint tehát nevével – és filozófiájával – ellentétben, a Játékfesztivál legfőbb vonzerejét nem a játékok adják. A lehetséges motivációkat a látogatás mögött a 3. számú táblázat szemlélteti.

2.4. A fesztivál turisztikai vonzereje, látogatói kiadások

A Pápai Játékfesztivál közönsége zömében a helyi lakosokból kerül ki, turisztikai vonzereje (egyelőre) közepesnek mondható. Olyan helyi, városi fesztiválnak tekinthető, melynek erőssége a helyi identitás és a helyi közösségi élet ápolása. Emellett azonban érdemes megvizsgálni azt is, hogy mennyibe kerül a fesztivál a közönségnek – beleértve az esetleges utazási és szállás, valamint étkezési és programköltségeket – a fesztiválon való részvétel. Ezek összessége adja egy-egy fesztivál – későbbiekben bemutatásra kerülő – gazdasági hatásának alapjait.

A turisztikai vonzerő egy eleme – hogy vajon mekkora a közönség körében kifejezetten a fesztivál miatt Pápara érkezők aránya, hiszen ez mutatja a legélesebben a fesztivál turista vonzó képességét. A megkérdezett közönség 24%-a érkezett kifejezetten a fesztivál miatt Pápara, a minta nagyobb része vagy pápai lakos, vagy kisebb részben már eleve ott nyaralók vagy üzleti, baráti látogatáson részt vevők voltak (6%). Emellett az is fontos, gazdasági szempontból, hogy milyen közlekedési eszközzel érkeznek és hány napot, illetve vendégéjszakát tölt a városban a fesztivál közönség.

A fesztivál miatt Pápara érkező látogatók 80 százaléka személygépkocsival, 17 százaléka busszal, 2 százaléka vonattal, további 1-2%-a egyéb módon (pl. kerékpár) érkezett Pápara. A nem helyiek körében az egy utazó főre eső utazási költség 1.200 Ft volt. A teljes mintára számítva ez 337 Ft-ot tesz ki.

A fesztivál látogatók 15%-a töltött legalább egy vendégéjszakát Pápan, a minta további 85%-a vagy helyi volt, vagy haza utazott éjszakára és másnap ismét ellátogattak a fesztiválra. Az éjjelre hazautazók közeli lakosok voltak, így számukra olcsóbb és kényelmesebb volt otthon aludni, mint szállásért fizetni. A több napon részt vevők és legalább egy éjszakát Pápan töltők zöme (75%) nem fizetett a szállásért, rokonnál vagy ismerősnél szállt meg. Panziókban

mindösszesen 15%, kollégiumban 7%, kempingben pedig 3% foglalt szállást. Az átlagos szállásra költött összeg 4.200 Ft volt, amely a teljes mintára számítva 124 Ft.

Ételre és alkoholmentes italra naponta fejenként közel 3.600 Ft-ot költöttek a megkérdezettek, alkoholra 1.100 Ft-ot. Sokan vettek valamilyen élelmiszeripari terméket, összesen napi 3.000 Ft körüli összegben, valamilyen „vásáros” kézműves terméket pedig 760 Ft körüli összegben.

A megkérdezettek a fesztiválon kívül is szórakoztak, kulturálódtak. Városnézés, strand, kirándulás vagy hasonló szabadidős tevékenységre többet (740 Ft) költöttek, mint kulturális programokra (pl. múzeumra), amelyre fejenként levetítve összesen 280 Ft-ot.

Szállásra, ételre, italra, ajándékokra és különböző programokra egy átlagos látogató a fesztivál egy átlagos napján összesen 6.800 forint körül költött. A fesztivál három napja – attól függően ki hány napig volt – összesen 14.400 Ft-ba került egy átlagos látogatónak. A öltéseket összefoglaló táblázatot a következő, 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat: *A Pápai Játékfesztivál közönségének napi és a fesztivál teljes ideje alatti kiadásai*

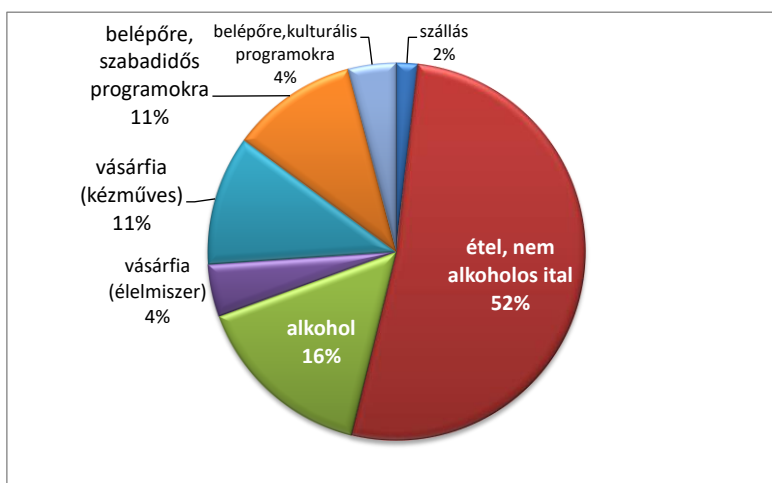
Kiadási tétel	napi átlagos költés Ft/nap/fő	összes átlagos költés a fesztivál teljes ideje alatt (Ft/fő)
szállás	124	238
étel, ital (üdítő, kávé, stb.)	3547	7540
alkohol tartalmú ital	1065	2577
ajándékba vagy hazavitelre vásárolt ételre-italra (sajt, méz, kolbász, bor stb.)	306	551
más „vásáros” termékre (textil-, bőr-, fa-, kerámia áru, szappan, bizsu, stb.)	758	1421
belépőre fesztiválon kívüli szórakoztató, szabadidős programokra (városnézés, strand, kirándulás stb.)	739	1534
belépőre, fesztiválon kívüli kulturális programokra pl.múzeum, mozi, színház	280	503
összesen	6819	14364

Forrás: Saját szerkesztés

A helyi lakosok ugyan naponta átlagosan 2.000 Ft-tal kevesebbet költöttek (6.187 Ft), mint a távolabbról érkezők (8.140 Ft), de mivel ők több napon vettek részt a fesztiválon, az

összes költségük kb. 1.800 Ft-tal több, mint a nem helyieké (14.555 vs. 12.700). A kiadások szerkezetét tekintve, az összes napi kiadások felét (52%) az étel és az üdítők, valamint kávé tette ki, az alkoholra költött kiadásokkal együtt pedig közel 70 százalékát. A költési struktúrában 15-15% volt a vásárfia, illetve a szórakoztató és kulturális programokra fordított kiadások aránya.

6. ábra: A napi kiadások szerkezete

Forrás: Saját szerkesztés

2.5. A fesztivállal való elégedettség

A fesztivál összességében 4,3 osztályzatot kapott. Az átlag mögött azt láthatjuk, hogy a közönség 88%-a (nagyon) elégedett a fesztivállal (52% elégedett, további 36% nagyon elégedett). Mindössze 2% értékelt a fesztivált 1-2 osztályzattal, és 10% adott középezt. Ezen általános értékelésen túl, a közönség több szempontból is értékelt a rendezvényt; a fesztivál műsorának tartalmi elemei mellett, a szervezést, az infrastruktúrát és a fogyasztási, pénzköltési „lehetőségeket”, mint gasztronómiai, valamint a vásárolók kínálatát. A fesztivál szervezésével és a programkínálat mennyiségével a legelégedettebbek az emberek: 4,3 közeli átlagosztályzattal értékelték e két szempont alapján a fesztivált. A programok mennyiségével a közönség 47%-a, a színvonalával 38%-a nagyon elégedett, ennyien adtak 5-ös osztályzatot a programokkal kapcsolatban. A vásári kínálat színvonala, az információszolgáltatás, valamint a programok-, és a gasztronómiai kínálat színvonala 4,2 körüli értékeket kapott. Mint általában a fesztiváloknál, Pápán is a higiénia, a közlekedési/parkolási lehetőségek és az árszínvonal

jelentik a szervezés leggyengébb pontjait: 3,6,-3,8 közötti értékekkel. Az egyes tényezőkre értékelését a következő, 7. ábra szemlélteti.

7. ábra: A fesztivállal való elégedettség

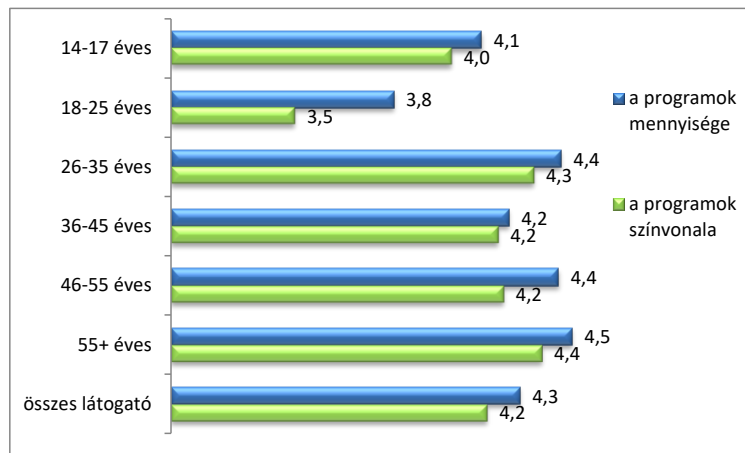

Forrás: Saját szerkesztés

Az elégedettség vizsgálatokor különbségeket fedezhetünk fel: az egyik ilyen tetten érhető eltérés a különböző életkori kategóriába sorolható fesztivállátogatók eltérő megítélése. A leginkább kritikus közönségsgemns a 18-25 éves korcsoport, akik csak 3,7 átlagosztályzatot adtak a fesztiválra összességében, miközben az összes többi korcsoportban 4,2-4,3 körüli az értékelés eredménye. A többi korcsoport valamennyi képviselője 4,2 és 4,3 átlagú osztályzatot adott.

A programok mennyiségét és színvonalát vizsgálva szintén a 18-25 évesek a legelégedetlenebbek (3,5-3,8), de a 14-17 évesek értékelései (4,0-4,1) is a fiatalokéhoz állnak közelebb. A Játékfesztivál programkínálatával az 55 év felettiak a leginkább elégedettek (4,4-4,5 érték). Erre az ellentmondásra érdemes a szervezőknek később figyelmet fordítaniuk, hiszen egy játékfesztivál elsődleges célcsoportja a fiatal korosztályok. A képet azonban nyilvánvalóan tovább árnyalná, ha a kiskorúakat is megkérdeznének, hiszen a célközönség meghatározásakor elsősorban a gyerekek (14 év és az alattiak) kerültek fókuszba. Az egyes korcsoportoknak a programok mennyiségével és minőségével való elégedettségét a 8. számú ábra foglalja össze.

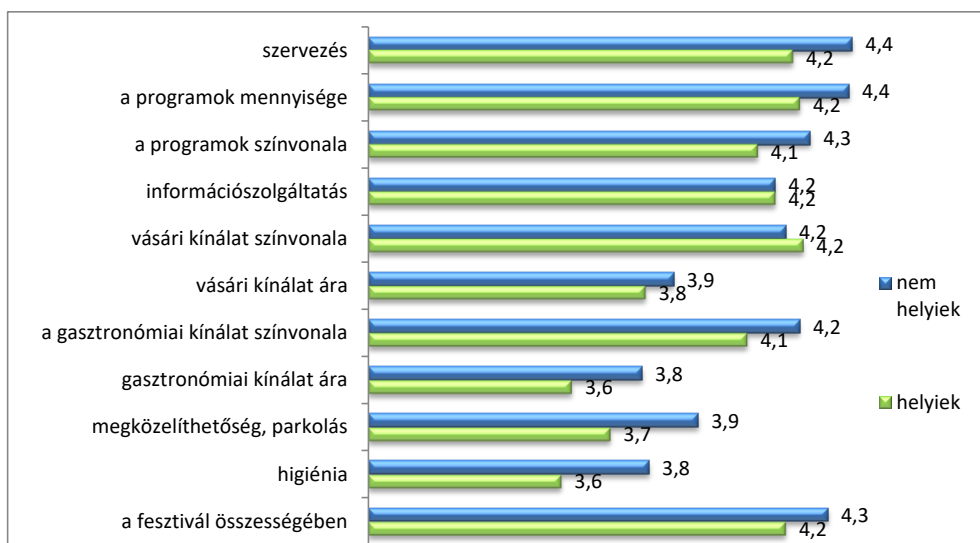
8. ábra: A programok mennyiségével és színvonalával való elégedettség korcsoportonkénti bontásban

Forrás: Saját szerkesztés

Általánosságban megfigyelhető eltérés a helyi, és a nem helyi látogatók fesztivállal kapcsolatos megítélése és elégedettsége tekintetében is. Szinte valamennyi, vizsgálatba vont dimenzióban a helyiek elégedetlenebbek, mint a távolabbról érkezők látogatótársaik. Kivételt képez ez alól az információs szolgáltatás és a vásári kínálat színvonalának megítélése, amelyek egyforma értékelést kaptak a pápaiaktól, illetve a más településekről érkezőktől (9. ábra).

9. ábra: A fesztivállal való elégedettség helyi, és nem helyi lakosok körében

Forrás: Saját szerkesztés

A fesztivállal való elégedettség összefügg azzal is, hogy hányadszor látogat el valaki a rendezvényre. Az először ellátogatók a legelégedettebbek mindennel – minden bizonyítási alapjuk hiánya miatt – és míg általában más fesztiváloknál is, a törzsvendégek a legkevésbé elégedetlenek, addig a Játékfesztiválnál a 2-5 alkalommal részt vettek azok. A régi (tíznel is többször) látogatók szintén az elégedettebbek közé tartoznak, bár az első alkalommal látogatóknál kisebb mértékben. Legnagyobb különbség figyelhető meg az először ellátogatók és a többiek között a szervezés, a programok mennyisége és színvonala megítélésében; ezekre az első fesztiválózóknak 4,6-4,5 osztályzatokat adtak, szemben a többiek 4,0-4,3 osztályzatával. Az új vendégek kíváncsi, nyitott hozzáállásának bizonyítéka az is, hogy még a viszonylag objektív adottságnak tekinthető tisztaságot, higiénéit is a többieknél pozitívabban ítélik meg. A látogatási alkalmak és az egyes tényezők közötti elégedettséget az 5. táblázat szemlélteti.

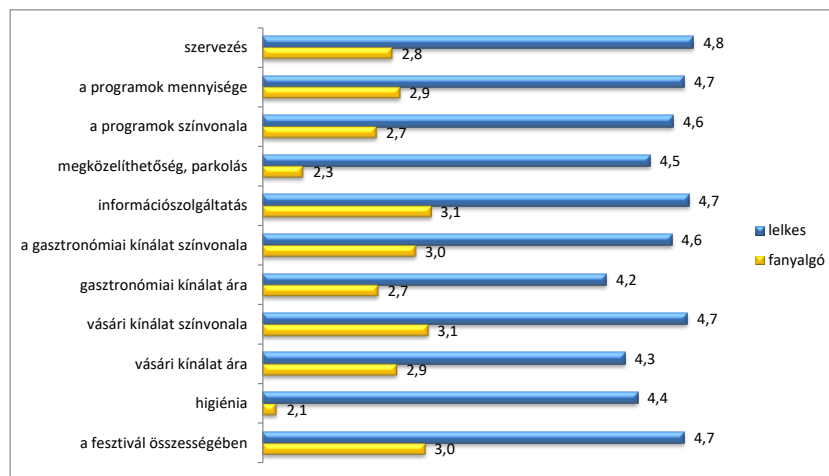
5. táblázat: *Elégedettség a vizsgált tényezőkkel a látogatási számok szerint*

Vizsgált tényező	Először (n=44)	2-5 alkalommal (n=84)	5-10 alkalommal (n=78)	10+ alkalommal (n=216)	Összes látogató (n=422)
Szervezés	4,6	4,1	4,1	4,3	4,3
A program mennyiség	4,6	4,0	4,3	4,3	4,3
A programok színvonala	4,5	4,0	4,0	4,2	4,2
Megközelíthetőség, parkolás	4,3	3,6	3,7	3,7	3,8
Információ szolgáltatás	4,3	3,9	4,3	4,2	4,2
A gasztronómiai kínálat színvonala	4,4	4,1	4,2	4,1	4,1
A gasztronómiai kínálat ára	4,1	3,7	3,6	3,5	3,6
A vásári kínálat színvonala	4,4	4,0	4,1	4,3	4,2
A vásári kínálat ára	3,9	3,7	3,8	3,8	3,8
A higiénia	4,1	3,2	3,7	3,6	3,6
A fesztivál összességében	4,5	4,0	4,2	4,3	4,2

Forrás: Saját szerkesztés

Többváltozós elemzés segítségével kerestük, hogy felosztható-e, és ha igen, milyen alcsoportokra közönség. Az elemzés során három csoportot különítettünk el: a lelkes csoportot (1), a fanyalgókat (2) és az átlagos véleményt megfogalmazókat (3). A közönség fele (49%) az átlagos, 42%-a lelkes és egy tizede (9%) a fanyalgók csoportjába tartozik. Míg a lelkesek a fesztivált összességében 4,7-re értékelik, addig a fanyalgók mindössze 3,0-ra. Ez a véleménykülönbség számos területen tetten érhető: a szervezéstől kezdve a program-, a vásári- és a gasztrókinálat, valamint az árak és az infrastruktúra megítélésében is. A fanyalgók erőteljesen elutasítják a fesztivált, ugyanakkor kérdés, ha ennyire elégedetlenek, mégis miért döntenek a látogatás mellett? Mind a fanyalgók, mind a lelkesek rendszeresen járnak a Játékfesztiválra: előbbiek átlagosan eddig tizenháromszor, az utóbbiak tizennégyszer voltak. Még érdekesebb, hogy a fanyalgók töltik a legtöbb időt a fesztiválon: a három napból 2,3-at, míg a másik két csoportnál 2,2 illetve 2,1 napot átlagol. A különbségeket a következő, 10. ábra mutatja be.

10. ábra: A lelkesek és a fanyalgók közötti értékelésbeli különbségek

Forrás: Saját szerkesztés

Érdekes képet mutat az egyes csoportokon belüli életkori és nemi eloszlás is. A fanyalgók körében a 18-25 évesek, a férfiak és a gyerekek nélkül érkezők túlreprezentáltak, az ő igényeiket elégíti ki a legkevésbé a Játékfesztivál, ami nem is meglepő, hiszen nem ők a fesztivál elsődleges célcsoportja.

6. táblázat: A különböző véleménycsoportok demográfiai jellemzői

		Lelkese	Átlagosa	Fanyalgók	Összes látogató
		k	k		
Nem	férfi	38	36	54	38
	nő	62	65	46	62
	összesen	100	100	100	100
Életkor	14-17	12	12	9	11
	18-25	3	12	33	10
	26-35	22	23	12	22
	36-45	40	30	32	35
	46-55	14	10	8	12
	55+	9	13	7	11
	összesen	100	100	100	100
Végzettség	8 ált.	6	7	10	7
	középfokú	45	53	59	50
	felsőfokú	36	25	30	30
	középiskolai tanuló	12	11	2	11
	egyetemista	1	4	0	2
	összesen	100	100	100	100
Gyermekek	nem gyerekkel érkezett	44	54	60	51
	gyerekkel	56	46	40	49
	összesen	100	100	100	100

Forrás: Saját szerkesztés

A lelkesek csoportja – a teljes fesztiválközönség 40 százalékát adva – nem sokban tér el az átlagos közönségtől, kevesebb egyéni karakter jellemző rájuk. Legfontosabb, és egyben a célcsoportok szempontjából kiemelkedő eredmény, hogy a gyermekkel érkezők aránya körükben magasabb: 56%, szemben a másik két csoport 40-46%-os arányával. A gyermekkel érkezőkön belül 47% a lelkesek, 45% az átlagos és 7% a fanyalgók aránya. Nincsenek kirívó eltérések a lelkes csoport demográfiai összetételében. Leginkább az iskolai végzettség különbözteti meg őket a többi csoporttól; a felsőfokú végzettségűek azonban enyhén felülreprezentáltak körükben (36%) szemben a másik két csoport 25-30 százalékos értékével.

3. A 2018-as lakossági megkérdezés eredményei és a Pápai Játékfesztivál társadalmi hatásai

3.1. A megkérdezés demográfiai jellemzői

Az elemzés 283 pápai lakos véleményét tükrözi. A felmérésben szereplő pápai lakosok 18 százaléka a fesztivál helyszínén mondta el a véleményét a pápai játékfesztivállal kapcsolatban, míg a válaszadók 82%-a ezen kívüli helyszínen. A megkérdezettek között a nők aránya sokkal magasabb, mint a férfiaké: a válaszadók 23%-a férfi, míg a nők aránya 77%. A megkérdezett helyi lakosok átlagéletkora 41,4 év. A legfiatalabb pápai lakos 6 éves volt, míg a legidősebb 84 éves, mely nagy szórást mutat (16,9 év szórással). A legtöbb megkérdezett (14 fő) 50 éves volt.

Az életkor alapján három csoport kialakítására került sor a további kérdésekre kapott válaszok életkor szerinti eltérésének elemzése céljából. Az első csoportba tartoznak a 35 év alatti megkérdezettek (35%), a második csoportba a 36-50 év közöttiek (37%), a harmadik csoportba az 51 év feletti megkérdezettek (28%). A felmérésben szereplő helyi lakosok háromnegyede közép- vagy felsőfokú végzettségű. A legtöbben érettségiztek (40%), míg a felsőfokú végzettségűek aránya 37%. Általános iskolát végzett 22 fő (8%). A válaszadó helyi lakosok 15%-a még jelenleg is tanul.

3.2. Pápa, mint lakóhely megítélése

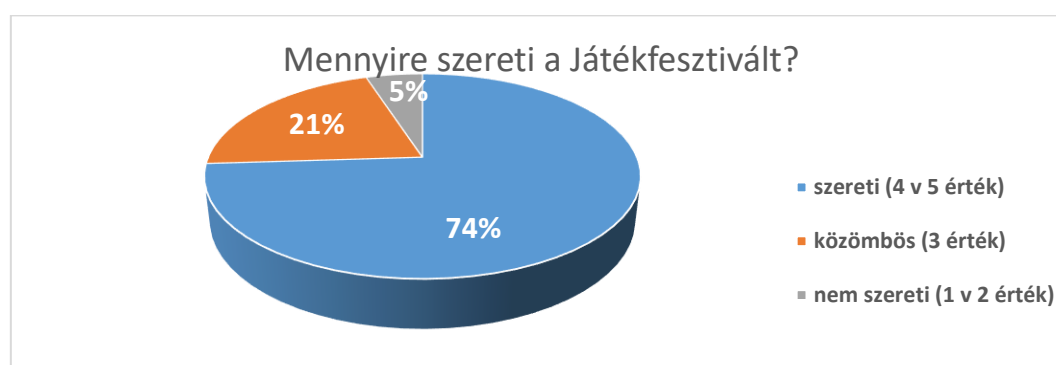
A válaszadók közel fele tősgyökeres pápai: 46% egész életében ott élt, további 26% pedig több, mint 20 éve él Pápan. Mindössze 15 fő költözött egy éven belül a városba. Megvizsgáltuk a lakóhely időtartamának és a helyiek életkorának az összefüggését: a megkérdezettek átlagéletkorához képest (41,4 év) az 1 éven belül Pápara költözők átlagéletkora alacsonyabb (35,5 év). Sokkal magasabb a több, mint 20 éve Pápan élő megkérdezettek átlagéletkora (52,2 év).

A megkérdezett pápai lakosok egyötöde (21%) úgy nyilatkozott, hogy nagyon szeret a településen élni és el sem tudná képzelni máshol az életét. A nagyon elégedettek átlagéletkorukat tekintve 49 évesek. További 63% szeret Pápan élni, de valószínűleg máshol is jól érezné magát. Az ő átlagéletkoruk 40 év. A megkérdezett pápaiak 16%-a nyilatkozott úgy, hogy csak azért él Pápan, mert a körülményei nem engedik, hogy változtasson, de szívesebben élne máshol. Átlagéletkorukat tekintve ők a legfiatalabbak a megkérdezettek között (36 évesek).

3.3. Pápai lakosok kapcsolata a fesztivállal

Megkérdeztük a helyi lakosoktól, hogy milyen más nagy rendezvényekre szoktak járni Pápán. A megkérdezettek fele (50%) a legtöbb helyi rendezvényre elmegy. A válaszadó pápaiak többsége szereti a Játékfesztivált, az ötfokú skálán átlagosan 4-es osztályzatot adtak, háromnegyedük (74%) 4 vagy 5 értéket adott meg. Mindössze 14 fő nem szereti a Játékfesztivált. A válaszok megoszlását a 11. ábra szemlélteti.

11. ábra: A Pápai Játékfesztivál megítélése helyi lakosok körében (n=283)

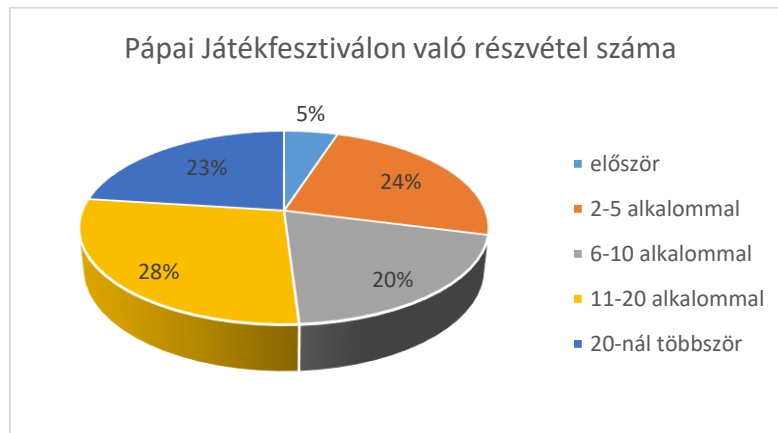

Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezettek 95%-a már részt vett a Játékfesztiválon, mindössze 13 válaszadó nem volt még. Meglehetősen nagy a szórás azok között, akik már részt vettek korábban a Pápai Játékfesztiválon: 1-28 közötti alkalmakat neveztek meg a fesztivál életkorának megfelelően. Korábban még soha nem vett részt a fesztiválon a megkérdezettek 5 százaléka. Átlagosan 13,5 alkalommal vettek részt a résztvevők, a legtöbben 33-33 fő, a megkérdezettek 12%-a 20, illetve 28 alkalommal volt a fesztiválon. További 10%, 27 fő 10 alkalmat nevezett meg.

A kérdések során azt is vizsgáltuk, hogy a megkérdezett között, vagy a családjukból bárki, bármilyen módon részt vett-e a Pápai Játékfesztivál szervezésében. A válaszadók 72%-a nyilatkozott úgy, hogy senki, semmilyen módon nem vett részt a szervezésben.

12. ábra: A Pápai Játékfesztiválon való részvételek száma a kitöltők körében (n=270)

Forrás: Saját szerkesztés

Ugyanakkor a pápaiak többsége, 68%-a szerint, a Játékfesztivál egyaránt szól a helyieknek és a turistáknak, 28% pedig úgy vélte, hogy inkább a helyieknek szól. A Játékfesztivál erősíti a helyi identitás érzetét, hiszen a megkérdezettek több, mint kétharmada (69%) büszke arra, hogy Pápán van egy ilyen jellegű fesztivál. A fesztivál idején a közösségi élet is erősebb, a válaszolók 56%-a ilyenkor nagyobb társasági életet él, ismerősökkel, barátokkal találkozik. A lakosság megítélését egy Likert-skálán mért kérdéssel mértük, ahol az egyes érték az egyáltalán nem jellemző, az ötös érték pedig a teljes mértékben jellemző tényezőhöz kapcsolódott. A tényezőnkénti értékeket a 7. táblázat mutatja be.

7. táblázat: Mit jelent a Pápai Játékfesztivál a megkérdezettek számára (n=283)

Tényező megnevezése	1	2	3	4	5	átlag
A fesztivál során nagyobb társasági életet élek, ismerősökkel, barátokkal találkozom.	8%	6%	31%	31%	24%	3,6
Büszke vagyok, hogy a településen, ahol élek ilyen fesztivál van.	2%	6%	23%	38%	31%	3,9
A fesztivál pénzkereseti lehetőséget jelent számomra.	79%	15%	5%	1%	1%	1,3
Engem személyesen nem érdekel a fesztivál.	46%	29%	18%	4%	3%	1,9

Forrás: Saját szerkesztés

3.4. Pápai Játékfesztivál hatásainak megítélése

A kérdőívben a helyi lakosok kifejtették, hogy szerintük a Pápai Játékfesztiválnak milyen pozitív, illetve negatív hatása van az itt élő emberek, vagy a település életére nézve. Pozitív hatásként legtöbbször a helyi közösség erősítését, a fesztivál közösségteremtő erejét (39%), valamint a jó szórakozási, élményszerzési lehetőséget említették (32%). Negatív hatásként a zajártalom (28%), valamint a szemetelés, „koszos a város, az utcák” (17%) merült fel az emberekben. A leggyakoribb pozitív hatásokat a 8. táblázat foglalja össze.

8. táblázat: Pápai Játékfesztivál pozitív hatása, nyitott kérdések alapján

A helyiek által említett pozitív hatások	Említések százaléka	Válaszadók száma (fő)
összekovácsolja a helyieket, közösségteremtő, régi ismerősökkel lehet összefutni	39	87
gazdaságélénkítő hatása van (bevételi lehetőség, anyagi haszon vállalkozóknak, helyi termelőknek)	3	9
felpezsdül a város élete, feltöltődés a szürke hétköznapi után, színesíti a város életét	16	38
turizmusfejlesztő hatása van, városi turizmus fellendül, város jó hírneve, ismert lesz	12	37
jó szórakozás, élmény, gasztronómia, evés, ivás, vidám hangulat	32	79
kulturális programok vannak	2	6
egyéb	15	33
nincs pozitív hatása	3	9

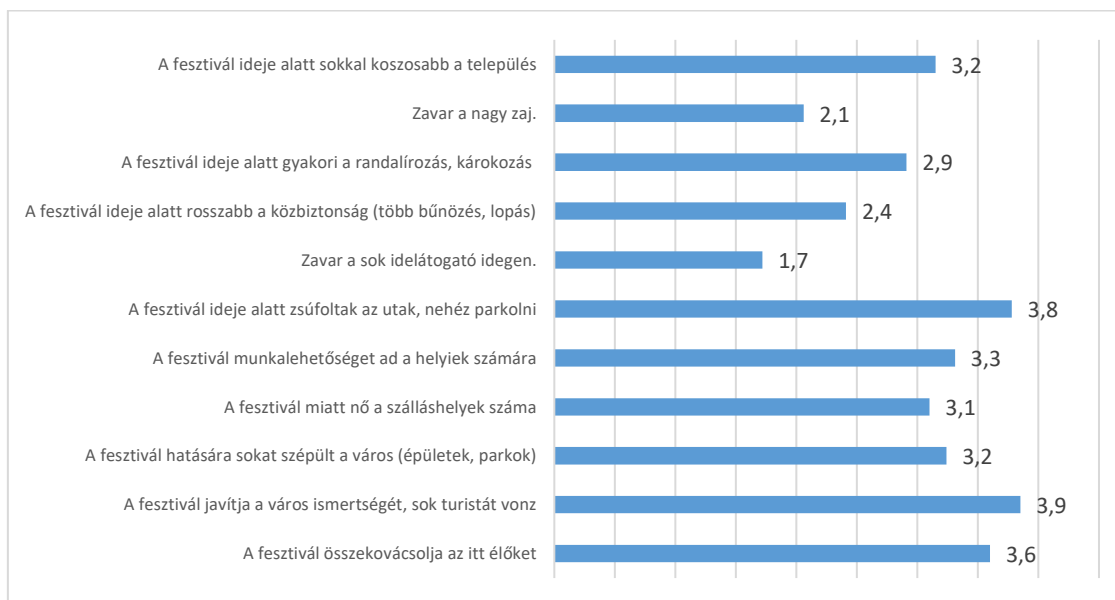
Forrás: Saját szerkesztés

A válaszadók által megnevezett egyéb indokok között szerepelt még számos egyéb ok is, mint az „*ingyenes koncerteken olyan előadókat ismerhetnek meg akiket másképp, lehet soha*”, vagy „*olyan ingyenesen látogatható programokon és koncerteken lehet részt venni, melyekért más alkalommal komoly belépődíjat kell fizetni*”, illetve „*olyan művészekkel is találkozik az ember, akit csak a médiából ismerhet*”, továbbá „*mindenki megtalálja az érdeklődési körének megfelelő programokat*”, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a „*gyerekeknek sokféle izgalmas játéklehetőséget biztosít a Játékfesztivál*” a pozitív hatásokra vonatkozóan. Ugyanakkor az

ellentétjét is tapasztalhatjuk „természetesen mindenki másképp éli meg a dolgokat. Az utóbbi évek tapasztalatai alapján úgy vettem észre, hogy az emberek természetesen várják és pozitívan fogadják a Játékfesztivált, de különösen pozitív hatással nincsen rájuk”. Negatív hatások között leggyakrabban a hanghatások és a zajártalom (összesen 55 említés, amely az teljes negatív hatások 28%-át teszi ki); a szeméttelés, koszos utcák és városkép (39; 17%); útlezárás, alkoholos befolyásoltság miatt nem megfelelő viselkedés (11; 4%); túl nagy nyüzsgés (9; 4%); bűnözés-rongálás, valamint felesleges pénzköltés (5;2%) és közlekedési nehézségek emiatt és parkolóhelyek hiánya (2; 1%). A válaszadók közel fele – 48%, azaz 96 fő – azt vallotta, nincs negatív hatása a fesztiválnak.

A kérdőívben azonban nemcsak a megkérdezettek által érzékelt és megnevezett hatásokat mértük fel nyitott kérdések formájában, hanem a válaszadó pápai lakosoknak konkrét állításokat is feltettünk, amelyek a Pápai Játékfesztivál Fesztivál társadalmi és gazdasági hatásaira irányultak. A válaszadók a már ismert 1-5 terjedő skálán értékelték, hogy véleményük szerint a megnevezett hatás mennyire jellemző, érzékelhető lakóhelyükön. Az alábbi 13. ábra mutatja a százalékos megoszlást.

13. ábra: A Pápai Játékfesztivál hatásának megítélése (n=283)

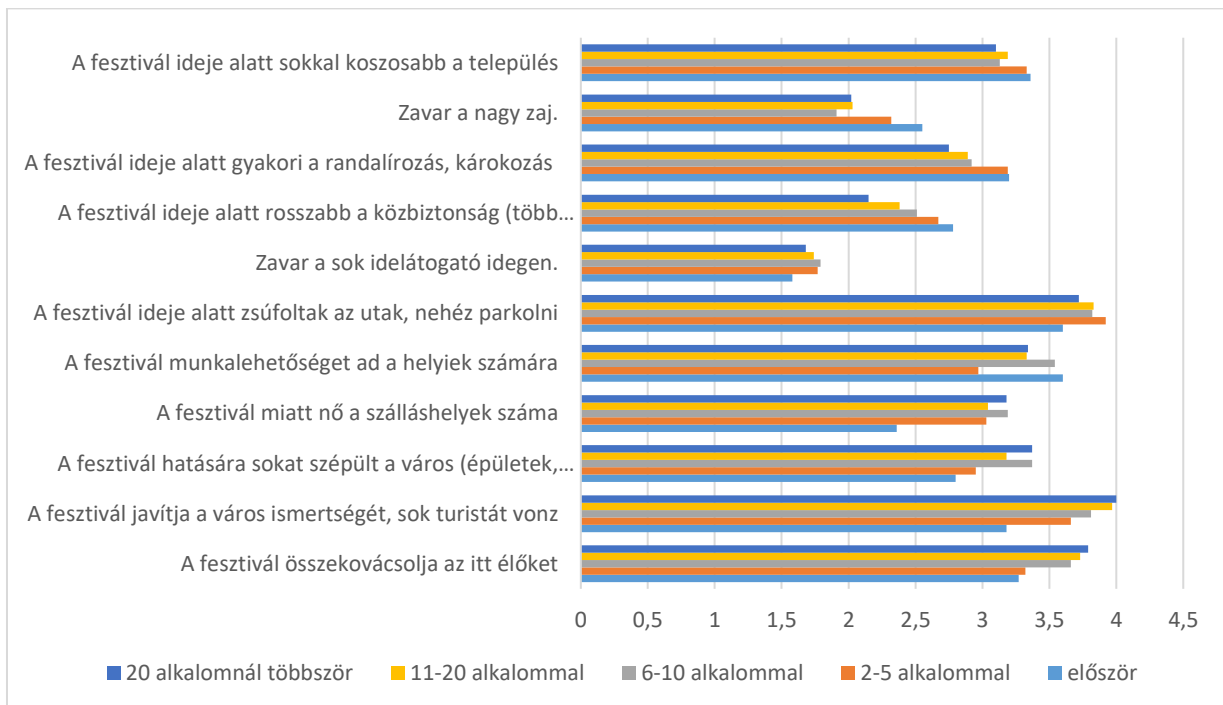

Forrás: Saját szerkesztés

Az eredményeket megvizsgálva, a lekérdezés helyszíne nem befolyásolja a véleményeket. Életkor szerint az idősebbek, a harmadik korcsoport tagjai (az 50 év felettiek)

pozitívabbak a hatásokat illetően. Kisebb eltérést mutattak a kapott válaszok aszerint, hogy hányadik alkalommal vett részt valaki a Pápai Játékfesztiválon. A több alkalommal résztvevő megkérdezettek jobb véleménnyel vannak a fesztivál gazdasági és társadalmi hatásairól, mint az először résztvevők. Az egyes válaszokra kapott átlagértékeket mutatja a 14. ábra. Kisebb mértékű véleménykülönbség mutatkozik a fesztivál gazdasági és társadalmi hatásainak megítélése és a kérdezés helyszíne között: a fesztivál területén megkérdezettek a pozitív hatásokat erősebben érzékelik, míg a negatív hatásokat a rendezvény helyszínén kívül megkérdezettek érzékelik erősebben.

14. ábra: *A Pápai Játékfesztivál hatásainak megítélése a részvétel száma alapján*

Forrás: Saját szerkesztés

4. Gazdasági hatások elemzése a Pápai Játékfesztivál esetében

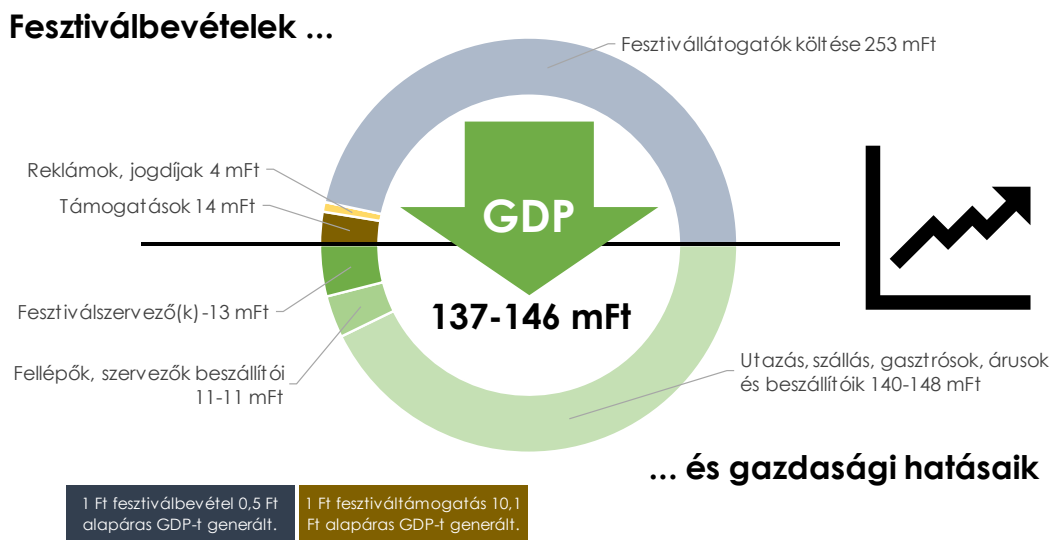
A fesztiválok mellett, hogy a helyi közösségeket erősítik, gazdasági szereplők is, ezért támogatásukat a gazdaságba és a (helyi) társadalomba való befektetésként fogjuk fel. A fesztiválokön elérhető termékek és szolgáltatások mögött bonyolult gazdasági kapcsolatok húzódnak. A fesztivál összes üzleti partnere több, másik gazdasági ágazat szereplőivel kerülnek

vevő/eladó viszonyba. A következő számítások során nem csak a közvetlen, de az ún. közvetett (indirekt) hatásokat is figyelembe vettük.

A 2018. évi Pápai Játékfesztivál megvalósítása – a fesztivál szervező információi alapján – összesen 18 millió forintból történt, amiből 14 millió támogatásból, és 4 millió Ft reklám bevételekből, jogdíjakkból állt. A fesztivál közönsége – a helyszíni adatfelvételünk szerint – összesen 253 millió forintot költött a fesztiválhoz kapcsolódóan (utazásra, ételre, italra, szállásra, ajándékokra, különböző fesztiválon kívüli programokra). A fesztivál megrendezése tehát összesen 271 millió forint elköltését generálta. Kérdésünk, hogy ez az összeg, hogy kerül be a nemzetgazdaság vérkeringésébe, milyen hozzáadott értéket, foglalkoztatást és adóbevételt eredményez?

A Pápai Játékfesztivál összesen, hozzávetőlegesen 140 millió forinttal járul hozzá a GDP-hez; a 271 mFt fesztiválbevétel minden egy forintja 0,5 Ft GDP-t, a 14 mFt fesztiváltámogatás minden egy Ft-ja pedig 10,1 Ft GDP-t generál. A GDP-hez való hozzájárulás nagyságát és százalékos megoszlását a következő, 15. ábra mutatja be.

15. ábra: A Pápai Játékfesztivál GDP hatása

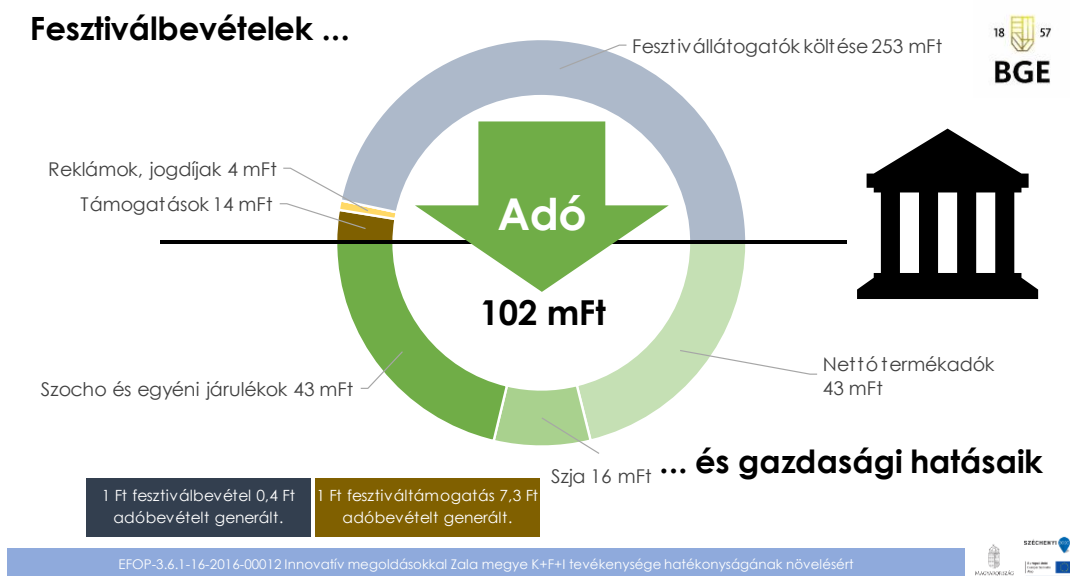

Forrás: Saját ábra

A Pápai Játékfesztivál a tovagyrűző hatásokat is beszámítva, összesen 102 millió forint adóbevételt „termel”, amiből 43 mFt termékadó, szintén 43 mFt szociális hozzájárulás és egyéni járulékok, valamint 16 mFt szja formájában kerül a központi költségvetéshez, vagyis minden

forint fesztiválbevételre 0,4 Ft adóbevétel jut. Ha csak a fesztiválok támogatásával, a 14 mFt-tal számolunk, akkor 1 Ft fesztiváltámogatás 7,3 Ft adóbevételt generál (16. ábra).

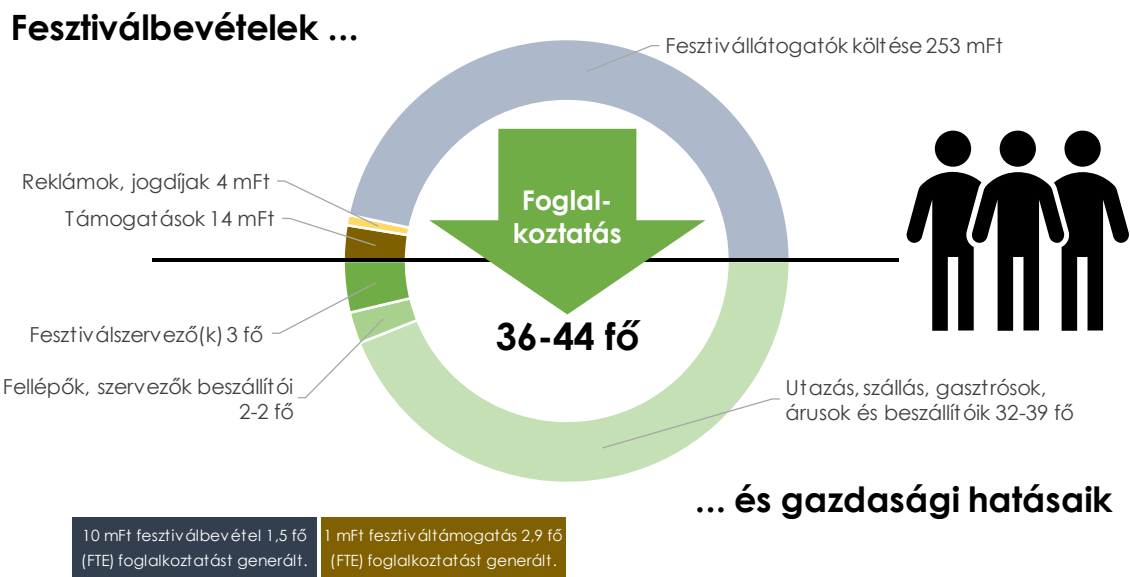
16. ábra A Pápai Játékfesztivál Fesztivál adó hatása

Forrás: Saját ábra

A Pápai Játékfesztivál lebonyolítása (előkészítése, megrendezése és utómunkálatai) során három főnek megfelelő létszámot foglalkoztatott teljes időben. E mutatónál is figyelembe véve mind a közvetlen, mind a közvetett hatásokat, becsléseink szerint, nemzetgazdasági szinten, 36-44 fő foglalkoztatását jelenti a Pápai Játékfesztivál. Ez egyben azt is jelenti, hogy 10 millió Ft fesztiválbevétel 1,5 fő teljes időben való foglalkoztatását generálja. Ugyanezt a mutatót csak a támogatásokra számítva 2,9 fő/millió Ft eredményt kapunk.

17. ábra: A Pápai Játékfesztivál foglalkoztatási hatása

Forrás: Saját ábra

5. Összegzés, jövőbeni fejlesztési irányok

A Pápai Játékfesztivál a szervezők szerint nemzetközi jellegű, azonban a felmérés szerint elsősorban a helyi és környékbeli lakosokat mozgatja meg. Egyszerre szól a gyermekes és gyermektelen családoknak, fiataloknak és az idősebb korosztály képviselőinek is. Ezen szempontoknak nehéz maradéktalanul megfelelni. A fesztivállal a többség elégedett, de talán még tovább javítaná az elégedettséget, ha a fiatal felnőttek játékoság iránti igényeit próbálná jobban kielégíteni. A nagyobb zenei változatosság iránti vágy nehezen teljesíthető, hiszen nagyon sokféle igényt fogalmaztak meg a megkérdezettek, de érdemes évről évre más, újabb zenei stílusokat is bemutatni, annak ellenére, hogy kielégítetlen vágyak mindig maradnak e területen, majd mérésekkel kialakítani a jövőbeni programot.

A programkínálatra, a fejlesztési lehetőségekre vonatkozóan számos visszajelzés érkezett. Ezeket a 18. ábra szófelhője foglalja össze. A következő években történő kérdőíves felmérés során javasoljuk, hogy külön térjenek ki arra, mik az egyes célcsoportok elvárásai, amelyek alapján kerüljenek beazonosításra a fejlesztési területek.

A fesztiválnak egyértelműen értéke, hogy elsősorban helyi, megyei termelők, szolgáltatók vannak jelen, ami nagyon öröndetes, hiszen így a helyi, megyei gazdaság is erősödik, legalábbis a vállalkozók, szolgáltatók iparűzési adója révén. Ugyanakkor a fesztivál jellegéből adódóan a családdal és barátokkal való közös együttléte is biztosítja. Vonzerőként azonosítható a különböző zenei stílusokhoz kapcsolható koncertkínálat is.

A fesztivál összességében 4,3 osztályzatot kapott. Az átlag mögött azt láthatjuk, hogy a közönség 88 százaléka (nagyon) elégedett a fesztivállal (52% elégedett, további 36% nagyon elégedett). Mindössze 2% értékelt a fesztivált 1-2 osztályzattal, és további 10% adott középezt. A programok mennyiségét és színvonalát vizsgálva a 18-25 évesek a legelégedetlenebbek és legkritikusabbak (3,5-3,8). A fesztivál szervezésével, és a programkínálat mennyiségével a legelégedettebbek az emberek, 4,3 közeli átlagosztályzattal értékelték e két szempont alapján a fesztivált. A programok mennyiségével a közönség 47%-a, a színvonalával 38%-a nagyon elégedett (5-ös osztályzatot adók aránya). Pápán is a higiénia, a közlekedési/parkolási lehetőségek és az árszínvonal jelentik a szervezés leggyengébb pontjait (3,6,-3,8). A közönség fele (49%) az átlagos, 42%-a lelkes, és egy tizede (9%) a fanyalgók csoportja. A lelkesek a fesztivált összességében 4,7-re értéklik, a fanyalgók mindössze 3,0-ra. A véleménykülönbség nem csapódik le a fesztivál ritkább látogatásában.

6. Források

Bobély, L. (egykori főszervező írása): http://jmvk.compunet.hu/varos_tort/nemzetek.htm

Letöltés dátuma: 2019. december 1.

Magyar Fesztivál Regisztráció és minősítő Program:

http://www.fesztivalregisztracio.hu/index.php?list_from=0&order_column_number=2&order_type=desc&search_string=p%C3%A1pa&modul=minositett

Letöltés dátuma: 2019. december 3.

Pápai Játékfesztivál hivatalos honlapja: <https://www.papaijatekfesztival.hu/>

Letöltés dátuma: 2019. december 1.

Veszprém megyei hírportál: <https://www.veol.hu/papa/jatek-harom-napon-at-papan-1547896/>

Letöltés dátuma: 2019. december 1.